

תובנות ראשוניות מ"שאגת הארי" – גל פרל

גל פרל, ראש תחום יבשה ועורך ראשי של כתב העת "בין הקטבים" במטה מה"ד וסרן (מיל') בעוצבת הצנחנים "חיצי האש".

תקציר

מבצע "שאגת הארי" שמנהלת ישראל נגד איראן וחזבאללה טומן בחובו הישגים רבים, אך הולכת ומתהווה דינמיקת סבבים בין ישראל לבין איראן כמו גם בינה לבין חזבאללה, שקלע את ישראל לתסבוכת אסטרטגית. בזירות אחרות דינמיקה זו לא שירתה את ישראל. ייתכן שהמערכה, כחלק ממלחמת התקומה, מהווה שינוי בתפיסת הביטחון של ישראל שהפכה מבוססת יותר על מניעה, אולם גם כך וגם כך מוטב שמערכה זו תהיה קצרה, ממוקדת באיראן ביעדים בני השגה, קרי השמדת תוכנית הגרעין האיראנית והוצאת החומר הבקיע מהמדינה, מבלי להיגרר ל"התרחבות זוחלת" של המשימה לזירות נוספות.

מבוא

ב-28 בפברואר 2026 פתחה ישראל במבצע "שאגת הארי". מאמר זה הוא אסופת תובנות ראשוניות על מערכה בעיצומה ועל ההתהוות המתרחשת. על פניו המבצע כולל בתוכו הישגים רבים ובכללם מתקפה אווירית מפתיעה שפגעה קשות בבכירי המשטר, בבכירי הצבא, בתשתיות ובנכסים חיוניים של הצבא וכן ביכולות ואמצעי לחימה. הרכיב החשוב ביותר במתקפה זו הוא היותה משותפת לישראל ולארצות הברית (אף שיש כאן סתירה לתפיסת הביטחון הישראלית שעד היום כלל גם את יסוד "ישראל תגן על עצמה בעצמה" בגיבוי מעצמות). אף שחזבאללה נפגע קשה במערכה בקיץ ובסתיו 2024 (סיכולי הבכירים, גריעת היכולות, מתקפת הביפריס ומבצע "חיצי הצפון") וכן במערכה האחרת מאז, הוא הצטרף ללחימה ויורה על לב ישראל ועל יישובי הצפון. אין זה המקום לדון בכך אך ניכר שהישגי המערכה נגדו שוקפו לא נכון לציבור וייתכן גם שנתפסו כמוצלחים משהיו. עם זאת, במהלך המערכה הנוכחית, למעשה, חזבאללה שב ומילא את ייעודו כפרוקסי, כפי שנבנה ונועד בידי איראן, כמסיט קשב המפסק את כוחותיה של ישראל וכמי שבשל היותו איום חמור במעגל הראשון יקשה עליה לפעול נגד איראן. צה"ל מצידו, תוקף בלבנון מן האוויר ואף ביסס היערכות קרקעית בהגנה קדמית (רצועת ביטחון משופרת).

אף שיש הישגים ופוטנציאל לסיום המערכה בכלל הזירות (גם שאר הזירות מתוחות) בתנאים טובים לישראל, יש להסיק מכל האמור לעיל כמה מסקנות. ראשית, ראוי להעמיד את המערכה מול איראן (סבבי הלחימה ולא כלל המערכה ארוכת השנים) על ציר הזמן. מאז פרוץ מלחמת התקומה ניהלה ישראל מול איראן כמה סבבי לחימה. תחילה, ליל הכטב"מים באפריל 2024 ותגובה ישראל כואבת אך מדודה, מתקפת טילים איראנית נוספת באוקטובר 2024 והתגובה הישראלית במבצע "ימי תשובה", ולבסוף ביוני 2025 מבצע "עם כלביא". שנית, עם פרוץ מבצע "שאגת הארי", הולכת ומתהווה דינמיקת סבבים בין ישראל לבין איראן. זוהי דינמיקה שבזירות אחרות לא שירתה את ישראל. יתרה מכך, נראה שבמערכה זו עלולה להיווצר דינמיקה כזו גם מול חזבאללה (זהו העימות החריף השני עם הארגון מאז "חיצי הצפון"). הארגון קלע את ישראל לתסבוכת אסטרטגית שמפסקת את הקשב ואת היכולות שלה ומקזזת את הישגי מבצע "חיצי הצפון" והראשון שבהם הוא תחושת הביטחון של תושבי הצפון.

בקיצור, האם זוהי המערכה האחרונה במלחמת התקומה ("חרבות ברזל") או סבב נוסף? אם כן אזי יש לרכז בה את כל המשאבים והכוחות ולא להסיט עיניים מהכדור, כך שתסתיים כשיכולתה של איראן להחזיק בנשק גרעיני סוכלה ויכולתה להקרין כוח כמעצמה אזורית נפגעה אנושות. יש לציין שהסיפא של מאמר זה היא שאסור שיהיה זה סבב נוסף ויעדיו חייבים להיות כאלו שימנעו חזרה לדפוס זה בעוד זמן מה.

דינמיקת הסבבים

הדבר מתחיל להיראות במידת מה כמו הסבבים שנוהלו מול רצועת עזה בשני העשורים האחרונים (סבבי עימות שיעקרו הפעלת אש וכוח אווירי ונטולי כוחות מתמרנים על הקרקע). מול מדינה קטנה בגבולה המערבי של ישראל זה פתרון אפשרי, גם אם לא טוב. ולא נכתב כאן דבר על משק הנפט העולמי, על דעת הקהל בארה"ב שמתנגדת למלחמה, על גרף גיוס המילואים שההבטחות להם (וגם אני קצין מילואים) מופרות חדשות לבקרים ותקופות הגיוס מתארכות ותקופות ההפוגה מתקצרות ושאר משפיעים. ככלל, אנחנו לא סוגרים זירות. הגלישה לדינמיקה זו היא איוולת ממש כפי שתיארה אותה ברברה טוכמן, שכן תוצאותיה השליליות נראות בעליל בזמנה, ולא בראייה שלאחר מעשה וייתכן וישנה דרך פעולה חלופית, שאותה אפשר לנקוט (טוכמן, 1986, עמ' 12).

"הגענו, למעשה, למבוי סתום. תפיסת ההרתעה, המבוססת על 'מערכות קצרות' איננה אפקטיבית, על אף שכלול ההגנה האקטיבית. 'פרדיגמת סבבי ההרתעה' לא תוכל לספק לאורך זמן מענה סביר לאתגריה הביטחוניים והאסטרטגיים של מדינת ישראל" (ידעי ואורטל, 2013, עמ' 15), כתבו בשעתו סגן הרמטכ"ל, אלוף תמיר ידעי, ותא"ל (מיל') ערן אורטל. השניים התייחסו לדינמיקת סבבי הלחימה הקצרים והמוגבלים נגד החמאס ברצועת עזה, הזהירו גם שבמרוצת השנים האויב מתחסן מפני תשלובת מודיעין-מהלומה הישראלית (המרשימה מאוד, יש לומר) ואילו ישראל נשחקת ומאבדת את יתרונה, והמליצו לפרוץ אותה. מול מדינה מרוחקת, אדירת ממדים ובעלת יכולות בליסטיות וגם מול צבא טרור המסוגל לפגוע קשה בעורף הישראלי ולשבש את המשק, מוטב לחפש פתרונות אחרים. אלוף (מיל') יאיר גולן והחתום מטה כתבו בשעתו כי "עם השתכללות האיום על העורף, עד כדי כך שרוב התשתיות הלאומיות מצויות תחת איום של טילים מדויקים, איננו יכולים להסתכן בעוד מלחמות ארוכות ונטולות הכרעה. נדרשת, אם כן, ההבנה שעידן המערכות המוגבלות, שהתאפיין בפערי עוצמה אדירים בין ישראל ואויביה, הסתיים. צה"ל נדרש לפעול בעידן חדש – עידן ההכרעה. זאת נכפית עלינו, כאמור, מכיוון שעוצמת האיום על העורף הפכה בלתי נסבלת. על כן, בכל מלחמה עתידית יעמדו לנגד צה"ל שלוש מטרות ראשיות: הסרה מהירה של האיום על העורף; פגיעה קשה באויב על־מנת לצרוב בתודעתו תבוסה; שימור הלגיטימציה הפנימית והחיצונית ברמה סבירה, כך שהישגי המערכה לא יהפכו לרועץ" (גולן ופרל פינקל, 2021, עמ' 15).

תפיסת ביטחון חדשה?

ההיגררות ללבנון, השאיפות לפרק את חזבאללה (אפשר לחשוב שחמאס פורק, אף שלא מן הנמנע שנפגע קשה מחזבאללה בשנתיים וחצי שחלפו מאז 7 באוקטובר 2023) והרחבת המערכה באיראן למטרות נוספות – מאריכות את משך המערכה בסתירה לתפיסת הביטחון הישראלית הלא־רשמית אך המוכרת. תפיסת הביטחון של ישראל נבנתה על שלוש רגליים מוכרות אך גם, כמאמר רה"מ הראשון, דוד בן־גוריון, "תכנית התגוננותנו צריכה להיות מכוונת לא רק לנצחון על האויב – אלא לנצחון מהיר" (בן־גוריון, 1955, עמ' 14). יתרה מכך, נדבך נוסף היה ההכרעה בדירוג אסטרטגי, כפי שבוצע במלחמת העצמאות, במלחמת ששת הימים, במלחמת יום הכיפורים ובמידת מה גם במלחמת התקומה (שבה תחילה פעל צה"ל נגד חמאס בעזה, אח"כ נגד חזבאללה בלבנון, המשך בסוריה ולבסוף באיראן והיה ערוך כל העת בהגנה בשאר החזיתות ובהן איו"ש).

אמנם, במרוצת השנתיים וחצי האחרונות דומה שגובשה בישראל תפיסה חדשה שמסתכמת במניעה, בכל חזית וכנגד כל איום, שבה אין מסגרת זמנים ומשאבים למלחמה, תפיסת ביטחון זו שמה דגש גם על נדבך ההרתעה באמצעות הקרנת כוח ובריתות (בין עם השותפה העיקרית, ארצות הברית, ובין עם מדינות האזור), אך עיקרה הפעלת כוח צבאי (לעיתים באופן לא פרופורציונאלי) במטרה לסכל איומים מתהווים (ליש, 2025, עמ' 27-41; ברגמן, 2026, עמ' 6). אך מדינה אינה יכולה לפשוט וללבוש תפיסת ביטחון כאילו היתה חולצה חדשה. תפיסת הביטחון הישראלית, בין שהיתה רשמית ובין שלא, היתה מצפן לבניין כוח, לבריתות גלויות וחשאיות, להפעלת כוח ולמדיניות חוץ במשך למעלה משבעים שנים (שלח ופרל, 2024, עמ' 47-58). ישראל בנויה למלחמות בהתאם לכך. להחלטה "להחליף סוסים בעלייה" יש משמעויות וכלל לא בטוח שנכון לעשות כן כעת. יתרה מכך, כלל לא בטוח שהתפיסה שגיבש בן־גוריון אינה מתאימה. סביר הרבה יותר שישראל אינה מיישמת ומנהלת מלחמה שיעדיה אינם בהכרח בני השגה וריאליים, אין בה מגבלות זמן ומשאבים, אבל אלו אינם רק בדמיונו של המתכנן ושל המצביא ולהתעלמות מהן יש השלכות. גם כך וגם כך המעבר לתפיסת ביטחון חדשה מחייב ההחלטה מודעת ובניין כוח מתאים.

ומה תפיסת הביטחון החדשה הזו גוזרת על צה"ל? נשאלת השאלה, אם היה ברור שפעולה באיראן מחייבת הסרה של "טבעת האש" במעגל הראשון מדוע לא נבנה הצבא בהתאם והוזנח צבא היבשה

ונפגעה עצמאותם ויכולתם ליזום של מפקדי השדה. שהרי חלק לא מבוטל מהסרת איום זה תוטל עליו, כפי שאכן קרה? הדבר מעלה שאלות בדבר גודלו של צבא היבשה (ואף שמוטב לא להגדילו באופן חסר פרופורציות כפי שנעשה לאחר מלחמת יום הכיפורים ברור שדרושות לצבא מסגרות לחימה מתמרנות נוספות, או בפשטות עוד סד"כ), כמו גם בדבר כושרו. אולם מכאן מתבקשת שאלת המשך לאור הלקח שניתן ללמוד מאופן הפעלת הכוח במלחמת התקומה, שנשענת על הבנה שגיבשו במאמר מאוחר יותר ידעי ואורטל בדבר העובדה כי אחד האתגרים המורכבים שמולם ניצב צה"ל הוא כיצד להפעיל במקביל את יכולות המודיעין והתקיפה שלו לפעולה הן במעגל הראשון והן במעגל השלישי (ידעי ואורטל, 2023, עמ' 33-47). אם כדי לפנות את הכוח לפעולה במעגל השלישי נדרש לדכא/ להכריע את האיום החמור על העורף במעגל הראשון, אזי מדוע לא פעלה ישראל קודם נגד חזבאללה? ולחלופין, בהינתן שהדינמיקה שהחלה את המערכה באיראן ככזו שתתנהל בשיתוף ארצות הברית, מדוע לא יצא צה"ל למתקפה משמעותית (אווירית בעיקרה) על חזבאללה בימי המערכה הראשונים במטרה להבטיח את חופש הפעולה במעגל השלישי? זהו לקח שדומה שהיה ניתן להפיק בטרם המערכה.

אז כיצד מכריעים?

ראשית, נדרש מיקוד, במיוחד נוכח ממד הזמן שהוא קריטי בתפיסת הביטחון (ומוטב לכייל לפיו את הציפיות ואת התוכניות). במוקד יש לשים את איראן ורק אותה. אמירות לפיהן חזבאללה נקלע למלכוד אסטרטגי ושהצפון אינו חזית משנית שגויות ומזיקות. מוטב להימנע ממה שמפניו הזהיר, בספרו המופתי, גנרל הנחתים האמריקני גיים מאטיס, שסיפר כי התרשם מאוד מהאופן שבו במלחמת המפרץ הראשונה (שבה לחם הוא עצמו כמג"ד בנחתים) הגדיר הנשיא ג'ורג' בוש האב מצב סיום ברור ומוגבל והשתמש בדיפלומטיה להקים קואליציה של בעלות ברית שמעולם לא נלחמו לצידה בעבר. לדבריו, תחת הנהגתו החכמה לא היתה משימה שסבלה מ"התרחבות זוחלת", כלומר משימה שהתרחבה עד שיצאה משליטה (מאטיס ווסט, 2022, עמ' 50).

על ישראל לשוב למיקוד במשימה או במשחק העיקרי – איראן (חזות, 2026), ושם להתמקד במטרה בת השגה – השמדת תוכנית הגרעין והוצאת החומר הבקיע מהמדינה. הלחץ הצבאי המופעל באיראן, שלנו ושל השותף, יעיל ויש להגבירו אך בכיוון זה. לטובת זה יש להתפנות מהמערכה הלבנונית. ההיערכות ההגנתית בלבנון עשויה להספיק ומוטב לעצור את הנדבך היבשתי שלה (ואל לחשוך בכותב שאינו פחות מחבר מרכז בולט במפלגת התמרון הקרקעי שאף לקח בו חלק במהלך המלחמה האחרונה). התמרון הוא כלי במערך היכולות של צה"ל, ויש לשמור אותו כשיר וקטלני, אך אין בכך לומר שהוא מתאים ונכון בכל תנאי.

בכלל, בכל הנוגע בפעולות הקרקעיות של צה"ל בלבנון במערכה (מבצע "כתר הארי" במסגרת "שאגת הארי"), ראוי לחזור לתובנה שהעלה בשעתו הרמטכ"ל רפאל איתן (רפול). בתחקיר שהתקיים לאחר מבצע "צלצל", ביולי 1981, שבמהלכו פשט כוח צנחנים, בפיקוד המח"ט יורם יאיר (יה"ה), על בסיס מחבלים בלבנון, הרג כמה מחבלים, השמיד כמה מבנים ונסוג לאחר שספג הרוג וכמה פצועים, אמר המח"ט שכדאי לבודד את אזור הפעולה ואם פושטים על גבעה כדאי לכבוש גם את הגבעות השולטות עליה. הרמטכ"ל איתן, שנכח בתחקיר, היה משועשע ואמר כי "איפה שצריך לכבוש עוד גבעות נכבוש, אם כי אני מזכיר לכם שלכל גבעה שולטת יש עוד כמה גבעות ששולטות עליה". כלל שכדאי לזכור אותו בבואנו לשפר את קו ההגנה (שלח, 2004, עמ' 4). אין קו טופוגרפי מושלם, אך שילוב בין ההיערכות הקיימת לאש מדויקת על יעדי תשתית, אמל"ח ופיקוד בכיר, עשוי לדחוק את חזבאללה שגם כך היציבה שלו בלבנון התערערה בשנתיים וחצי האחרונות ותיתן רוח גבית לממשלת לבנון לפעול לפירוקו.

זוהי מערכה נוספת בתוך מלחמה ארוכה שהותירה את המשק הישראלי וגם במידת מה את צה"ל, בדגש על כוחות המילואים שלו, עם הלשון בחוץ. הזמן, כמאמר הרמטכ"ל לשעבר גדי איזנקוט, פועל לטובת מי שמתמש בו נכון ועל כן על ישראל לסיים את המערכה הזו במהירות, כשהיא רואה לנגד עיניה את היום שאחרי המלחמה (שבמידת מה אפילו חשוב ממנה), את המערכה האחרת שתבטיח את שימור ההישגים ואת היציבה שתצצה במזרח התיכון כולו.

המחבר מודה לאלוף ירון פינקלמן, אלוף (מיל') ד"ר יעקב בנג'ו, תא"ל (מיל') איתי ברון, תא"ל (מיל') גיא חזות, ח"כ לשעבר עפר שלח וסא"ל ד"ר איתי חימיניס על הערותיהם הטובות למאמר.

רשימת מקורות:

- בן-גוריון, דוד (1955). **צבא וביטחון**. מערכות.
- ברגמן, רונן (18 במרץ 2026). "הראשון לזהות". **ידיעות אחרונות**, עמ' 6.
- גולן, יאיר ופרל פינקל, גל (מאי 2021). "על התמרון והאימונים לקראתו". מערכות, גיליון 490, עמ' 15-10.
- חזות, גיא (17 במרץ 2026) "עיניים על הכדור: חיזבאללה לא יוכרע בלבנון – אלא בטהראן". N12.
- טוכמן, ברברה (1986). **מצעד האיוולת**. ספרית מעריב.
- ידעי, תמיר ואורטל, ערן (ינואר 2013). "פרדיגמת הסבבים" – דוקטרינה במבוי סתום: על הדפוס האסטרטגי של 'מבצעי ההרתעה'. **עשתונות**, גיליון 1.
- ידעי, תמיר ואורטל, ערן (מאי 2023). "תנו למטכ"ל לנצח: המפתח להתמודדות עם איראן נמצא בפיתוח הכוח הטריטוריאלי". **בין הקטבים**, גיליון 39, עמ' 33-47.
- ליש, גור (דצמבר 2025). "האם המלחמה הארוכה בעזה הנה ביטוי לתפיסת ביטחון חדשה או מימוש שגוי של תפיסה קיימת?". **בין הקטבים**, גיליון 46, עמ' 27-41.
- מאטיס, ג'ים ווסט, פרנסיס "בינג" (2022). **אות קריאה: כאוס**. משרד הביטחון ומודן.
- שלח, עפר ופרל, גל (מרץ 2025). "המשמעות של מלחמה בניגוד לתפיסה ולמשאבים". **בין הקטבים**, גיליון 43, עמ' 47-58.
- שלח, עפר (26 בנובמבר 2004). "יורים ומטייחים". **ידיעות אחרונות** המוסף לשבת, עמ' 4-5 ו-25.